

Ekoloji təhsilin şərtlərindən biri uşaqların ailələri ilə birgə fəaliyyətidir. Yalnız ailə ilə birgə səylər əsas problemi həll edə bilər. Ekoloji cəhətdən savadlı bir insan yetişdirmək həm ailənin həm də məktəbəqədər təhsil müəsisəsinin əsas vəzifələrindən biri olmalıdır. Birgə iş formaları: məsləhətləşmələr, KVN, müsabiqələr, viktorinalar, görüşlər, səfərlər, ekoloji tətillər, qrupun birgə abadlaşdırılması və abadlaşdırılması, rəsm və sənətkarlıq sərgiləri, ailə qəzetləri. Bu iş forması uşaqların və böyüklərin ekoloji inkişafına kömək edir. Uşaq bağçasının şagirdlərin ailələri ilə qarşılıqlı əlaqəsi valideynlərin pedaqoji mədəniyyətini artırır. Təhsil effekti uşaqlar yalnız kənardan müşahidə ilə deyil, birbaşa prosesə cəlb olunarsa əldə edilir.

VALIDEYNLƏR İLK TƏRBIYƏÇİ KİMİ

*İsmayılzadə Nurlanə Mənsur qızı
Mingəçevir Dövlət Universiteti*

Cəmiyyət qarşısında duran bir çox zəruri vəzifələrin yerinə yetirilməsində ailə mühüm rol oynayır. Müasir cəmiyyət fərdi ailələrdən, onun sanki molekulu olan ailələrdən ibarətdir. İnsanın bir şəxsiyyət kimi formalaşması onun daxil olduğu cəmiyyətdən – mühitdən, ailədən, daxil olduğu kollektivdən və s. asılıdır. Bütün tərbiyə növlərinin əsası ailədə qoyulur. Ailə mənsub olduğu xalqın milli xüsusiyyətlərini, adət-ənənələrini yaşadır.

Dünya dinləri arasında ən mükəmməl və ən ali din olan İslamda övlad tərbiyəsi, valideyn haqqı ən aydın formada açıqlanmışdır ki, bu da valideynlərin və ümumilikdə tərbiyə prosesinin hər bir üzvünün yolunu işıqlandırır. İslami dəyərlərlə tərbiyə olunan uşaq cəmiyyətdə ailənin verdiyi ən böyük və möhtəşəm töhvə olur. Heç də təsadüfi deyil ki, islamın ən böyük simalarından olan, böyük əzəmət və qüdrət sahibi Hz. Əli(ə) buyurmuşdur: “Heç bir ata övladına gözəl tərbiyədən qiymətli hədiyyə verə bilməz”.

Ailədə tərbiyə işinin düzgün və səmərəli təşkili uşağın gələcək həyatında əsaslı rol oynayır və onun mükəmməl şəxsiyyət kimi yetişməsi üçün ilkin zəmin yaradır. Danılmaz həqiqətdir ki, tərbiyəsi düzgün qurulmuş uşaq valideynlərini müqəddəs varlıq kimi görür. Ailədə üzvi hisslərlə tərbiyə almış, vicdanı Allaha və insanlığa məhəbbətlə dolmuş uşağın kamil insan kimi yetişməsi həm ailənin, həm də cəmiyyətin ən müqəddəs arzusudur. Bu müqəddəs missiyanın həyata keçirilməsi bir proses kimi ailədə başlayır və məktəbdə davam etdirilir. Tərbiyə işinin düzgün təşkili uşağın təlim və təhsil fəaliyyətində də özünü göstərir. Bu baxımdan uşaqların tərbiyəsi və şəxsiyyət kimi formalaşması problemi valideynlərlə birgə eyni dərəcədə həm də pedaqoqların müqəddəs vəzifəsidir ki, bu işin öhdəsindən layiqincə gəlmək üçün hər bir müəllim tərbiyə etmək prosesinin bütün sirlərindən xəbərdar olmalı və problemin məsuliyyətini aydın şəkildə dərk etməlidir.

Bəzi ailə başçıları ailədə gələcək ata-anaların – vətəndaşların tərbiyəsini onlara bol yemək verməkdə, yaxşı paltar almaqda görürlər. Övladı sevmək azdır, tərbiyə etmək böyük əməkdir, böyük zəhmətdir. Bu yaradıcı əməkdir, mühakimə, insan ağılı və əsəbləri ilə bağlı gərgin əməkdir. Bu isə hər bir ata-ananı düşünməyə, fakt və hadisələri müşahidə edib nəticə çıxarmağa vadar edir.

Ailədəki psixoloji durum, ər-arvad münasibətlərindəki ziddiyyətli neqativ amillər, ailənin sosial durumu, valideynlərin statusu uşaqların tərbiyəsinə bilavasitə təsir göstərir. Hətta ər-arvad arasında məhəbbət zəif, onların bir-birinə etimadı aşağı səviyyədə olduqda, bu zaman övladlara məhəbbət də, qayğı da aşağı olur. Bəzən ər-arvad arasında çəkişmələr, münaqişələr, zorakılıq halları, ziddiyyətlər övladlara da siraət edir. Bunun nəticəsində övladlar tərbiyədən və digər qayğılardan kənar qalırlar.

V.A.Suxomlinski ailənin tərbiyəvi imkanlarını insan gözəlliyini doğuran sehrli qüvvə ilə müqayisə etmişdir. Bu qüvvənin hər bir ailənin mənəvi sərvətinə çevrilməsinə çalışmaq lazımdır. Bu, o vaxt ola bilər ki, ailədə pedaqoji tələbləri hamı eyni dərəcədə yerinə yetirsin, vahidlik göstərsin. “Valideyn şəxsi nümunələri ilə övladlarını elə tərbiyə etməlidir ki, onlar ataya, anaya, babaya, nənəyə, qohum-qardaşa xeyirxahlıq göstərməyi bacarsınlar.

Ailə tərbiyəsindəki nöqsanların bir səbəbi də böyüklərin pedaqoji məsələləri bilməmələridir. Məktəb ailənin köməkçisidir. Məktəbin ailəyə köməyinin ən qədim forması müəllimin, sinif rəhbərinin valideynlərlə fərdi söhbətləridir. Məktəb yerləşdiyi ərazidə yaşayan valideynlər üçün elmi – pedaqoji mərkəzə çevrilməlidir. Məktəbin ailə ilə əlaqəsinin ən asan forması şagirdlər vasitəsilədir. Bu əlaqə formasının üstünlüyü yalnız onun operativliyində deyil, həm də ondadır ki, şagird müəllimlərin tələblərini ailəyə çatdırır. Ailənin inkişafının hər bir mərhələsində özünəməxsus ziddiyyətlər əmələ gəlir və onların həlli müəyyən ixtilafarla müşahidə olunur.

Mənəvi tərbiyə insanın dəyişməz, harmonik inkişafını, qürur, səmimiyyət, məsuliyyət və s. hisslərini tərbiyələndirir. Mənəviyyət tək bir duyğu deyil, kompleks bir hisdir. Sevgi, hörmət, güvən, inanmaq və digər hisslər bu kompleksə aiddir. Bu duyğuların genetik bir təməli var. Mənəviyyət insanlara aiddir. İnsanın özünü ələ alması, çətin vəziyyətə düşəndə düzgün qərar verməsi ancaq mənəviyyətin güclü olması ilə mümkündür.

Kiçikyaşlı məktəblilərin mənəvi tərbiyəsi valideynlər tərəfindən formalaşır. Belə ki, uşağa valideynləri düzlük, doğruluq, sevgi, hörmət və s. kimi mənəvi hisslərin formalaşmasında yardımçı olmalıdırlar. Uşaqlarda səxavətli olması, yardım etmək istəyi formalaşdırmaq, paxıllıq hissini olmaması və başqa hisslərin inkişafı ata-ananın birgə səyi nəticəsində aparılmalıdır. Valideynlər övladlarında maddi olmayan, mənəvi hissləri inkişaf etdirməli, nəyin doğru, nəyin yanlış olduğunu övladına anlatmalıdır. Xeyirxahlıq, hörmət, doğruluq, yoldaşlıq, sadəlik, təvazökarlıq kimi mənəvi dəyərlər düşünülmüş şəkildə təbliğ olunmalıdır. Ailə və məktəb birgə işləməlidir ki, ailənin verdiyi tərbiyə məktəbdə möhkəmlənsin, nəinki möhkəmlənsin, hətta üstünə əlavə tərbiyə yığsın.

Ədəbiyyat:

1. Muradxanov M.Ə., Həşimov Ə.Ş. Bakı: Pedaqogika, 1964.
2. Makarenko A.S. Seçilmiş pedaqoji əsərləri. Bakı: Maarif, 1988.
3. Suxomlinski V.A. Vətəndaşın doğulması. Bakı. Maarif, 1975. 412 s.